

ובחרת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

תורת חיים

נושא תורני מרתק לאור דברי האור החיים

”וַיֹּאמֶר ה' אֵל קִינֹן לְמָה חָרָה לְךָ וּלְמָה נָפְלוּ פְּנֵיךָ”
(ד. ו. 1). רבנו האור החיים מתייחס ללשון הכתוב
’לְמָה נָפְלוּ פְּנֵיךָ’ וכותב כך: **”עוֹד יִרְמֹז הַפְּתוּב
וּזְמַרְם ז”ל”** (זוה"ק ח"ב קפב, א) **”כִּי כָל הַכּוֹעֵס נִשְׁמָי
תוּ מִסְתַּלְקֵת מִמֶּנּוּ, וּבִחִינָה זוּ מִתִּיחַסֵּת אֶל צֵלָם
אֱלֹקֵי שְׁעַל פְּנֵי אָדָם. וְהוּא אָמְרוּ ’וַיַּחַר לְקִינֹן, וּבִזְוָה
נָפְלוּ פְּנֵיו, שֶׁנִּסְתַּלְקָה מִמֶּנּוּ הַנְּשִׁמָּה וְהוֹסֵר מִמֶּנּוּ
צֵלָם הַפְּנִיִּים”**.

בגנות הכעס מצאנו בדברי חכמינו ז"ל דברים
כדורבנות, אשר כל השומע תצלינה אוזניו ויחדר
ליבו נכחם. כך למשל קובעים חז"ל (נדרים כב,
א-ב) כי כל הכועס כל מיני גיהנם שולטין בו,
כל הכועס - אפילו שכינה אינה חשובה כנגדו,
משכח תלמודו ומוסיף טיפשות, ובידוע שעונותיו
מרובין מזכיותיו.

רבנו הרמב"ם (הלכות דעות ב. ג) מרחיב בענין זה
וכותב: **”הכעס מדה רעה היא עד למאוד, וראוי
לאדם שיתרחק ממנה עד הקצה האחר, וילמד
עצמו שלא יכעוס ואפילו על דבר שראוי לכעוס
עליו... אמרו חכמים הראשונים: כל הכועס כאילו
עובד עבודת כוכבים”**.

אגב, למען העמדת דברים על דיוקם מעניין לתת
את הדעת לעובדה שמשפט זה: **’כל הכועס כאילו
עובד עבודה זרה’**, המצוטט בפי כל כמאמר
רבתינו, אין מקורו בחז"ל אלא כאן בדברי
הרמב"ם.

אכן נלאו מפרשי הרמב"ם למצוא את המקור
ממדויק לדבריו אלו, והיו שכתבו (הגאון ר' יוסף עני
גיל זצ"ל בגליוני הש"ס שבת קה, ב ועוד) כי מקורם בדברי
הזהר הקדוש (ח"א כו, ב). לדעת מפרשים אחרים,
ככל הנראה מבוססת אמרה זו על מאמרם ז"ל
(שבת קה, ב): **”המקרע בגדיו בחמתו, והמשבר כליו
בחמתו, והמפזר מעותיו בחמתו - יהא בעיניך
כעובד עבודה זרה. שכן אומנתו של יצר הרע,
היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך.
עד שאומר לו עבוד עבודה זרה, והולך ועובד”**.

כך או כך, היטיב הגה"ח ר' נתן לוברט זצ"ל לבאר
את ההשוואה בין הדברים - כעס ועבודה זרה,
במתק שפתיו: **’כשם שעבודה זרה אינה פועלת
מאומה ואין ביכולתה לעזור כהוא זה לתולה
עיניו בה, כך הכעס אין בו תועלת, ולא ישיג
האדם הכועס מאומה בכעסו”**.

לסיום ראוי לציין, כי ככל המידות הרעות
והתכונות הפחות חיוביות, גם במידת הכעס ניתן
ורצוי להשתמש למטרה לשמה נוצרה מידה זו,
וכך כותב רבי יהודה הלוי (כוזרי מאמר ג פסקה א):
**”וכן הוא חוסם את הכוחות הכעסניים השואפים
להגלות שלטונו, לאחר שספקם ונתן להם חלקם
בנצחנות, עד כמה שזו נחוצה לוויכוחים בחכמות
או בדעות, ולשם גערה באנשים רעים”**.

שולחן שבת עם האור החיים

אולם הקיסר הזועם, אשר ציפה לפגוש
מהפכן עתיר רגשות אנטי-ממסדיים,
מצא לפניו נער תם, בור ובער, אשר כל
שיג ושיח או השגה ולו קלה במונחים
מופשטים כמו 'מלוכה', 'קיסרות' ועוד
היו זרים ובלתי מובנים עבורו.

אכזר היה הקיסר, אך לא טיפש.
בחר אפוא הקיסר בדרך שונה, ארוכה
ומאתגרת יותר אך נכונה לאין ערוך.
העונש החמור הומר בקירוב בלתי-מסויג,
ארשת הפנים הזועמת הוחלפה בסבר
פנים יפות ואפילו מתקתקות, וסאשה
נקרא במפתיע להתלוות אל הקיסר
במסעו חזור לעיר הבירה.

שם, בעיר הבירה, הצמיד לו הקיסר
את הטובים שבאנשי-החצר. הם החלו
להחכימו בינה וללמדו מהו מלך, מהי
קיסרות, וכך גם עד כמה משמעותית
ההשפעה שיש לכל אלה על כל היבט
בחיי.

סאשה ראה את הארמון, ונפעם.
**’כל זה של הקיסר? שאל בפה פעור.
'כל זה, ולא רק...’ השיב לו אחד
המלומדים.**

מבטו השואל של סאשה הבהיר למלומד
עם מי הוא מתעסק, והוא החל לפרט, תוך
שסאשה מאבד מרגע לרגע את יציבותו
וחיזורו הולך ומתפשט ומעמיק בפניו.
**’הארמון, האחוזה כולה וכך גם עיר
הבירה, הינם של הקיסר. סביב לעיר
הבירה פרוסים יערות ופרדסים, וגם
הם שלו. נרחיק מעט לכת אל הערים
הסמוכות, השייכות לו אף הן, וכך גם ערי
המחוז שברחבי המדינה, הימים והנהרות
שבתחום הממלכה, הכפרים והעיירות,
וכמובן גם הכפר הנידח בו גדלת’**.

**’ונגד קיסר אדיר ורם זה חטאתי?!’ פלט
סאשה בקושי, ונפל תחתיו מתעלף.
משל נוקב זה אותו משלו צדיקי הדורות,
יש בו כדי לטלטל ולזעזע כל יהודי באשר
הוא, בכל מצב ובכל עת, בבואו לחטא
את נפשו ולטהרה מכל סיג, להתעורר
לתשובה אמיתית וכנה מתוך אהבת
ויראת הבורא יתברך.**

בכח ההשגה לעורר לתשובה

בפרשתנו מספרת התורה (פרק ג, ז):
**”וַתִּפְקְחֵנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי עֵינֵיהֶם
הֵם”**, ועל כך כותב רבנו האור החיים:
**”עוֹד יִרְמֹז בְּאִמְרוֹ ’וַתִּפְקְחֵנָה’, עַל דְּרָךְ
אוֹמְרָם ז”ל (סוֹטָה ג, א) ’אֵין אָדָם עוֹבֵר**

**’סאשה’ קראו לו, או כפי שאהבה אמו
לכנותו 'סאשינקה'.**

לא הדר לו ולא תכונות מיוחדות, נטול
השכלה כלשהי ורחוק מכל שאיפה, גדל
בצילו הקשוח של איכר גס והמוני, את
השראתו שאב מזקני הכפר שאף הם לא
היו מלומדים גדולים, וכך צמח לתפארת
המשפחה והסביבה - איכר נבער כמו
אבותיו ואבותיהם מזה דורות.

את העיר הגדולה לא הכיר, הוא גוינונים
כאלה ואחרים הינם כשני קווים מקילים
שלעולם לא ייפגשו, וככל שהדבר
נוגע לזיקה כלשהי עם מעמד האצולה
ולמעלה מכך - ידיעותיו שואפות לאפס
ושמא פחות מכך.

לא פלא אפוא היה כי כשהחליט הקיסר
לצאת לתור את הארץ ולעקוב מקרוב
אחר המתרחש בממלכתו הנרחבת,
בהגיעו לכפר הנידח וחסר השם בערבות
סיביר הקפואה, מצא לו סאשה את הזמן,
ההזדמנות והכתובת הנכונים לבחון את
הרוגטקה שלו, הלא הוא המקלע אותו
בנה במו ידיו.

חלף לו גודו ועוד אחד, עברו בסך חיילים
רבים מספור, חצוצרנים הריעו וחרבות
הונפו בתנועה דרמטית, והנה הופיעה
ובאה הכרכרה המלכותית במלוא הדרה,
מחוטבת, מעוטרת ומשדרת ממלכתיות
מוחצנת, גלשה לה כרכרת המלך אל עבר
כיכר העיר, מפלסת את דרכה באמצעות
שישה סוסים אבירים.

הקיסר, אשר נכח בהתרגשות הגדולה
והבין לנפש נתיניו, לא חשב פעמיים.
הוא הסיט את מכסה חלון הכרכרה,
הוציא את פלג גופו העליון החוצה והחל
לנפנף בחום לסובבים את הכרכרה.
בשביל סאשה היתה זו הזדמנות פז.
לא חלף רגע, והאורח הזר - כפי שנתפס
בעיניו, חטף היישר למצחו אבן-חצץ
משוננת, אשר נורתה מתוך מקלעו של
סאשה.

את העתיד להתרחש ברגעים שלאחר
מכן לא יכול היה סאשה לצפות. זוג
ידיים חסונות אחזו בו, לפפו את זרועותיו
כצבת-פלדה, כשהוא נגרר ומובל אחר
כבוד אל הקיסר לתת דין וחשבון על
מעשהו הנפשע.

’מורד במלכות’ הדהדו צמד המילים
מעוררות החלחלה בחלל האוויר.
’מתנקש’ נשמעו לחישות. **’אחת דינו’**
פסקו הנוכחים ללא שמץ ספק.

ספיר ויהלום פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

"וַיִּצְמַח ה' אֲלֵקִים מִן הָאֲדָמָה כָּל עֵץ נֶחְמָד לְמַרְאֵה וְטוֹב לְמַאֲכָל וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הַגֵּן וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע" (ב. ט).

'אמור נא, כמה עצים לדעתך יש בגן עדן? פנה הרה"ק בעל חידושי הרי"ם מגור זי"ע לבנו הרה"ק ר' אברהם מרדכי זי"ע.

הנשאל, כמו השואל, היטיב להבין שיש דברים בגו והמתין בשתיקה לתשובת אביו הגדול, אשר תיכף המשיך והשיב מיניה וביה: 'תרי"ג יש בגן עדן. כנגד כל מצוה ניצב לו עץ בגן עדן, וכמנין המצוות - מנין העצים'.

שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכה תלמוד, על אחת כמה וכמה שיג ושיח של שרפי מעלה אלה אשר דנו בעניינים הטמירים הללו העומדים ברומו של עולם. הוסיף אפוא נכד החידושי הרי"ם, הרה"ק ר' פנחס מנחם מפילץ זי"ע והטעים רעיון עמוק זה ביתר ביאור (שפתי צדיק פרשת קדושים).

האילנות אשר בגן עדן, הם שורש ויסוד החיות הנמשכת לכל מצוה ומצוה. ככל שהאדם שקוע יותר במצוה מסוימת, ככל שהוא מעמיק יותר בעבודתה, כך מתעלה נשמתו ונתלית באילן הרוחני המכוון כנגדה בגן עדן.

יתירה מכך, זוכה האדם המקיים את המצוה כראוי לבחינה מרוממת ביותר, והוא שקול כביכול השקה את האילן הרוחני המהווה את שורש המצוה למעלה, בכח קיומו את רצון השי"ת במצוה זו.

לא זו בלבד שהאדם זוכה במעשיו להתחבר לאילנות אלה ולהשקותם בכח מצוותיו, אלא הוסיף הרה"ק הבית ישראל מגור זי"ע וכתב בשם אביו הקדוש דבר מבהיל בזו הלשון: 'כאשר הגיד כ"ק אאז"ל [הרה"ק האמרי אמת זי"ע] בשם אביו [הרה"ק השפת אמת זי"ע], **שעל ידי עבודת בני ישראל מוסיפים אילנות בגן עדן, היפך ממעשה הרשעים שמוסיפים אש בגיהנום על ידי עבירות'.**

למעשה, יסוד חשוב זה בעבודת השי"ת מובא בדברי רבנו האור החיים בפרשתנו, וזו לשון קדשו: **"אֲכַן יֵשׁ לָךְ לְדַעַת, כִּי כָּל הַוְּהָה אֵינוֹ אֵלָא דְגַמָּה לְרוּחָנִיּוֹת, וְכִמוֹ שֶׁהָאֲדָמָה צְרִיכָה עֲבוּדָה וְהַזְרָעָה וְהַגְשָׁמָה לְהוֹצִיא מִזּוֹן הָאֲדָם, גַּם שְׁמִירָה מְדַבְּרִים הַמְפַסְדִּים וְהַמְרִיעִים לְצוּמָה, כְּמוֹ כֵּן גַּן עֵדֶן אֲשֶׁר הֵיּא הַיּוֹם אֲדָמַת הַנְּפִשׁוֹת לְבָד, כִּי הַגּוֹפּוֹת נִגְשָׁמוּ, גַּם הֵיּא צְרִיכָה עֲבוּדָה וְשְׁמִירָה כְּפִי רוּחָנִיּוֹתָהּ.**

"הַגְשָׁמָה הַמִּיחַדָּת לָהּ הֵיּא עֶסֶק הַתּוֹרָה כְּמוֹ שְׁאָמַר הַכְּתוּב (דברים לב, ב): "עֲרַף כְּמַטֵּר לְקַחֵי תֵּל כְּטַל אֲמֹרְתִי", וְהַזְרָעִים הֵם מִצְוֹת עֲשֵׂה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאֲדָם... וְהַעֲבוּדָה הֵיּא הַתְּעַסְקוֹת גְּדוֹל וְהַסְתַּכְלוֹת נִמְרָץ בְּתוֹרָה שֶׁהוּא עֵקֶר מִצְוֹתָהּ, וְהַשְׁמִירָה גַּם כֵּן לְבַל יִפְרָץ גְּדִרְיָהּ וּלְבַל יִפְסִיד צְמִיחָהּ, וְהֵיּא שְׁמִירַת מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה אֲשֶׁר צְרִיךְ הָאֲדָם לְשַׁמֵּר לְבַל עֲבוֹר עֲלֵיהֶם כִּי הֵם הַמְפַסְדִּים כָּל דְּבַר טוֹב."

העברה ועבר המסית המכנה במדת השך שמחשיד עיני האדם, תכף ומיד נפקחו עיניהם והרגישו כי עירמם הם, פרוש, שנפשו מזהרא דקדשה'.

אולם מאידך, דווקא אז זוכה האדם והוא מקבל הארה מן שמיא, וכפי שמבהיר רבנו תיכף לאחר דבריו אלו: 'וכן יקרה לכל רשע, שבגמר מעשה הרע ירגיש כי התעיב, ויכלם במעשיו, ויאורו עיני שכלו'.

על כך התבטא סגורם של ישראל הרה"ק ר' לוי יצחק מברדיטשוב: 'מימי לא ראיתי יהודי שחוטא, ולאחר מכן ניגש לערוך שלחן ליסעודת עבירה' חגיגת. הלב-הנשכר של היהודי לאחר החטא, זהו נכס רוחני שאין לו שיעור, ועלינו למנף אותו ולהשתמש בו כדי לחדש את הקשר עם אבינו שבשמים, ביתר שאת וביתר עוז.

שבע יפול צדיק - וקם

אמרו צדיקים: **'אדם אשר זה עתה רצח נפש, הסכין עודנו זב דם בידו, ואיננו מסוגל לגשת להתפלל, טרם דרך על מפתנה של דרך החסידות'.**

נשווה בנפשנו. לא מדובר כאן באחד מצדיקי קמאי עליהם העולם עומד, גם לא באברך ירא שמים המדקדק בקלה כבחמורה ואף לא בקל-דעת מהסוג המוכר, הרדוד והשטחי שפשוט לא זכה ליהנות מאורה הזך של התורה הקדושה ולהסתופף באהלה.

לא ולא. הדברים מכוונים לרוצח שפל, אשר בזדון וביד רמה ההין לעבור על אחת משלושת העבירות החמורות, כזה אשר בזמן הסנהדרין ראוי היה להיהרג כעונש על מעשהו הנפשע.

ועדיין. מצופה ממנו לגשת ולהתפלל, לשוך שיח לפני קונו שזה עתה הכעיס לפניו ובעט במצוותיו בשאט נפש. ולא זו בלבד שמצופה ממנו לעשות כן, אלא יתירה מכך - במידה והוא אינו מסוגל להתחבר לרגש הזה, לחיבור הקדוש שבין האדם לקונו, אפילו ברגע כה שפל, הרי שאין לו ולדרך החסידות מאומה. או מה? האם החסידות מקלה חלילה בחומרת עוונות של זה? ממש לא!

ההיפך הוא הנכון. מרוב שהחטא חמור, דווקא כיון שהתדרדר אותו אדם ופגם באופן כה קשה, אין לו מוצא כי אם לאסוף את השברים המרוסקים שנתרו מנשמתו - נשמת בן ישראל וכן א-ל-חי, ולגשת להתפלל. לא בשווין נפש וברמות רוח, כי אם בשברון לב ובהתעוררות הנובעת מהכרה בחומרת מצבו.

"כִּי שֶׁבַע יִפּוֹל צְדִיק" אמר החכם מכל אדם (משלי כד, טו), ולעומת זאת: "וְקָם וְרָשָׁעִים יִקְשְׁלוּ בְרָעָה". הצדיק יודע לקום, להתנער מוזהמת החטא, ודווקא מתוך הבושה הגדולה שאופפת אותו - לקום ולהתקרב, להתדבק בטוב.

עברה אלא אם כן נסתתמו עיני שכלו. והוא, שמיחס הכתוב הסמאון לרשעים, כאומרו (ישעיהו מב, יח) 'וְהַעֲרִים הַבֵּיטוֹ לְרֵאוֹת'. והוא שהודיע הכתוב כאן באמרו 'וַתִּפְקַחְנָה', פרוש, שאחר שעברו העברה ועבר המסית המכנה במדת השך שמחשיד עיני האדם, תכף ומיד נפקחו עיניהם והרגישו כי עירמם הם, פרוש, שנפשו מזהרא דקדשה. וכן יקרה לכל רשע, שבגמר מעשה הרע ירגיש כי התעיב, ויכלם במעשיו, ויאורו עיני שכלו'.

אדם חוטא, מתוך חוסר ידיעה, איננו מבין אל נכון את גודל החטא, את הכתם הנורא שנתר בנשמתו כתוצאה מכך ואת הפגם הקשה שנוצר בעקבות החטא בעולמות העליונים. מנקודת מבטו השטחית והרדודה של בן אנוש, הרי זה כביכול עבר 'עבירת תנועה' קלה, או קשה, אך בטח שלא משהו נורא ואיום. זוהי גם נקודת המוצא להתגשמות דברי האמורא רב הונא שקבע (יומא פו, ב): 'כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה - נעשית לו כהיתר', והרי הדבר כמדרון חלקלק שכמעט ואין ממנו מוצא.

כיצד ניתן אפוא להתעלות מעל ההבנה השגויה והרדודה הזו, להימנע לכתחילה מלהיכנס לבור תחתית זה ואדרבה להתקרב להשי"ת בכל מאוודנו?

את התשובה לכך מצאנו בדבריו הידועים של רבנו הרשב"ץ (מגן אבות לרשב"ץ אבות ד, ד):

'וראיית כתוב בספר אחד, כי מלך אחד שלח לאחד מהחשובים שיבא אצלו, וכשבא אצלו, אמר לו, מה היית עושה, אמר לו, הייתי מסתכל, כי כדור הארץ אינו כנגד הגלגל העליון אלא כביצת הנמלה בים הגדול, וכדור הארץ אין הישוב בכלול אלא ברובע שלו, ולא כל הרובע מיושב, כי יש בצפון חלק ממנו בלתי מיושב, והמיושב מזה הרובע יש בו הרים וגבעות, ימים ונהרות ומדברות ושדות וכרמים, ומעט הוא המיושב במדינות, ואני במדינה אחת מאלו המדינות שאין להם מספר, ובתוך המדינה יש בה חנויות וחצרות ושווקים ואני בתוך אחת מהם, ואיני אלא חלק קטן מהמקום שאני שוכן בתוכו, ואם כל כך הוא חלקי קטן בזה העולם, וכל העולם אינו לפני בורא הכל כלום, איך אתגאה בפניו'.

טוב מאוחר מלא-כלום

אך מה יעשה אדם שלא זכה לכך? יהודי שלמגינת לבו לא שם אל לבו את ההבנה היסודית הזו, ובשל כך מצא את עצמו איפה שמצא - רחוק עד למאד מתכלית העבודה ומאביו שבשמים, כאותו סאשה שמתוך היעדר השגה יידה אבן בפניו של הקיסר? לכך בא רבנו האור החיים ומחכימנו בינה, מלמדנו אודות תופעה רוחנית אשר יש בה כדי להעציב אך גם כדי להתעודד. מחד, אדם שחטא ל"ע ונקלע למצב ביש רוחני זה, כביכול מתפשט ממעלותיו הרוחניות, וכלשונו הקדושה: 'שאחר שעברו

גם אתם זכותם לישועה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו לפקס: 077-4702681 או למייל המערכת p0774702681@gmail.com

חיים שיש בהם בנתיבי חייו ופועלו של איש האלקים

רבנו גדל לאורו הגדול של זקנו הקדוש, איש האלקים אשר על שמו נקרא - רבי חיים בן עטר הראשון. כבר מינקותו שאב מבארו הזכה והרווה את צמאנו הרוחני המתגבר בתורה וקדושה, עבודת השי"ת ויראתו הטהורה.

בבנו בעצמו מעיד אודות כך (בהקדמה לספרו חפץ ה' על הש"ס): 'ושבתי ללמוד תורה מפי מורי ורבי, הרב המפורסם אדוני זקני מורי, אשר נודע בשערים שמו המופלג, החסיד העניו כמוהר"ר חיים בן עטר זלה"ה. אשר מימי שתיתי באר מים חיים, ובין ברכיו גודלתי, ובחיקו ישבתי מעת היותי, לשאוב מדבריו הטובים ומרוב חסידותו'.

למותר לציין כי לא היתה זו רק דמותו מלאת ההוד של זקנו הקדוש שהאצילה עליו מאורה, אלא היה הילד טהור המבע ורווי יראת השמים ששימש כלי מלא ברכה לתורת זקנו והליכותיו שהקנה לו.

סדר יום ארוך ומחייב ביותר היה לו, לזקנו הגדול, אשר כלל בתוכו עיסוק בלתי פוסק בתורה הקדושה על ענפיה השונים - בנגלה ובנסתר, לצד התעוררות, בכי ונהי על גדול השכינה ובניה. לצד זקנו, השקיע אף הנער הקדוש את מיטב זמנו ומרצו בתורת ה' היא חפצו. וכפי שהעיד בעצמו (שם): 'אשר תמיד חשקתי להשתעשע בעומק דברי הש"ס, ולהעלות על ספר את אשר הבינותי בדבריהם דברי קדוש, ורוח ה' דבר בם, ומלתו על לשונם'.

כך גם הקדיש זמן מיוחד, לקונן על החורבן ולעורר רחמי שמים שיחוס על בניו ויגאלם ממיצר, ישרה שכינתו הקדושה ביניהם וישים קץ לגלות הארוכה. לשון קדשו של רבנו מעניקה הצצה מפעימה לרום מעלתו ודרגתו הרוחנית באותה העת, ועדותו האישית מתייחסת במפורש לעובדה שאף הוא, בינקותו, נטל חלק של ממש בסדרי יומו המרוממים של זקנו הקדוש.

וכך מעיד רבנו (שם): 'כמעט אני אומר שלא עבר עליו חצי לילה בשינה, אפילו לילי תמוז, מלקונן ולספוד כאשה אלמנה על חורבן בית אלקינו בבכי גדול, ולהשלים כל הלילה בתלמוד, עמי וכיוצא בי מיוצאי חלציו'.

בנתיבי החיים פרקי מחשבה ומוסר לאורו הזך של האור החיים

אמר החכם מכל אדם (משלי ג, ו): "בְּכָל דְרָכֶיךָ דַּעְהוּ וְהוּא יִישֶׁר אֲרֻחֹתֶיךָ". ניתן לייחס הוראה זו למכלול החושים, המישורים והתחומים בהם פעיל האדם, ולהבין מתוך דברי שלמה המלך כי עלינו לדבוק בדרכיו יתברך בכל מצב ובכל עת. אולם יש כאן ממד נוסף, המתייחס לדרכים אליהם נקלע האדם.

במהלך החיים נתקל האדם, דבר יום ביומו ושעה בשעתה, במגוון רמזים ומסרים אותם חפץ הקב"ה להעביר לו, במעטפת טבעית כביכול, ואשר באים לאלפו בינה וללמדו כיצד לנהוג בעבודתו את קונו. אודות כך מסופר על מרן אור שבעת הימים הבעש"ט הקדוש זי"ע, כי באחד הימים החכים את אחד מתלמידיו הקדושים ואמר לו: 'דע לך, כל תיבה או אמרה שהנך שומע סביבך, הרי היא באה על מנת להעביר לך מסר כלשהו, מעין בת-קול מן שמיא'.

שמע התלמיד, תהה לעצמו אך ידע כי כל מילותיו של רבו מדודות בפלס. חלפו אך ימים ספורים, והנה פסע התלמיד לתומו ברחוב, כשלעיניו נגלה המחזה הבא. איכר רוסי גס והמוני ניסה להעמיס על עגלתו אגודת עצים כבדה, וכשנכח כי אין בכוחו להשלים את המלאכה - ניגש לצדיק וקרא אליו: 'היי, זייד, עוזר נא לי להעמיס את העצים'.

'אינני יכול' הגיב הצדיק בלא-משים. 'יכול הנך' תיקן הגוי על נקלה, 'אלא שאינך רוצה'. כאן כבר הבין התלמיד כי אכן, כל דיבור הנשמע סביבו מיועד אליו, ומטרו להנחותו בדרך הנכונה ולאלפו בינה ומוסר. הוא למד והפנים, דווקא מפיו של אותו נכרי מגושם, כי אף בעבודת ה' - אין 'לא יכול' כי אם 'לא רוצה'.

רבנו האור החיים בוחר להאיר נקודה זו ביתר שאת, ומתייחס לא רק לדיבורי בני האדם, כי אם לכל מעשה הבריאה הרוחש סביבנו, אשר כולו נועד למטרה אחת ויחידה - לקדש שמו יתברך בעולם ולקרבנו לעבודתו השלימה.

בדבריו על הפסוק (ג, ב): "וַיֹּאמֶר אֶל הָאֵשֶׁה" וגו' מתייחס רבנו לשאלה המתבקשת [ראה ביאור מאורי אור] כיצד יכולה היתה חווה להבין את דברי הנחש, ומשיב במתק לשונו: "פְּרוֹשׁ, בְּצַפְצוֹף אֲשֶׁר יִדְבְּרוּ בּוֹ הַבְּעָלִי חַיִּים בְּלִתי מְדַבְּרִים, וְאֵז הָיוּ מְכִירִים כָּל צַפְצוֹפֵי וְכוּ' וְאֶפְלוּ שִׁיחַת הַדּוֹמָם. כִּי כָּל מֶה שֶׁבְּרָא ה' יֵשׁ לוֹ כְּפִי בְּחִינָתוֹ דְּבוֹר, לְטַעַם אֲשֶׁר יִשְׁבַּח אֶת קוֹנוֹ, כְּאוֹמְרוֹ (משלי טז, ד): 'כֹּל פֶּעַל ה' לְמַעַנְהוּ, וְצֵא וְלִמַּד מִפְּרָקֵי שִׁירָה. וּמִצְאָנוּ לְגִדּוּלֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ מְכִירִים בְּכָל צַפְצוֹף וְשִׁיחָה, כְּאוֹמְרָם ז"ל (סוכה כח, א): 'אִמְרוּ עָלָיו עַל רֶבֶן יוֹחָנָן בֶּן זְכַאי עָלָיו הַשְּׁלוֹם' וְכוּ', וּמִכָּל שֶׁכֵּן אֲדָם הָרֵאשׁוֹן יֵצִיר כְּפִיו יִתְבַּרְךְ".

עיון במקור דבריו הקדושים, כפי שהובא באריכות בביאור דבריו (מאורי החיים אות ג שם), מעלה פירוט רחב של יכולותיו של רבן יוחנן בן זכאי, יכולות פלאיות המפורטות בחז"ל (סוכה כח, א): 'אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא ומשנה, תלמוד... שיחת מלאכי השרת ושיחת שדים ושיחת דקלים, משלות כובסין, משלות שועלים'.

אם נרצה, הרי זה ביטוי עמוק ומיוחד במינו לאותה הנהגה מופלאה - ללמוד ולקנות קנייני רוח מכל הסובב אותנו, ממעשה הבריאה כולה. רבן יוחנן בן זכאי העפיל לדרגה הרמה בה הוא השכיל להתבונן סביבו תדיר, לבחון את המסרים הנשלחים אליו משמים ולקיים בעצמו: 'בְּכָל דְרָכֶיךָ דַּעְהוּ'.

שביבי אור ניצוצות אש שלהבת מבית מדרשו של האור החיים

ידועים דברי הזהר הקדוש (יתרו פח, א): "כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין" [כל הברכות שלמעלה ולמטה תלויות ביום השביעי].

ראייה שטחית של הדברים יש בה כדי להטעות, לתת לנו להבין כי כביכול רק הברכות תלויות ביום השביעי - שבת קודש, אולם לאמיתו של דבר, הבנה זו שגויה ביסודה. בפרשתנו מלמדנו רבנו האור החיים יסוד עצום, כמה שיש בו כדי לחדד את נקודת המבט של כל יהודי ביחס לשבת קודש ולמשמעותה עבור ששת ימי המעשה כולם, ואלו דבריו:

"כִּי בְשַׁעַת הַבְּרִיאָה לֹא בְּרָא ה' כַּח בְּעוֹלָם, זוּלַת לְעַמֵּד שֵׁשֶׁת יָמִים... וְנִתְחַפֵּם ה', וּבְרָא יוֹם אֶחָד הוּא יוֹדֵעַ לֵה', וְבוֹ בְּיוֹם חוֹזֵר ה' וּמְשַׁפֵּיעַ נֶפֶשׁ לְעוֹלָם שְׁעוֹר הַמְקִיָּם עוֹד שֵׁשֶׁת יָמִים, וְכוּן עַל זֶה הַדְּרָךְ. וְזוּלַת זֶה הַיּוֹם הָיָה הָעוֹלָם חָרֵב בְּגִמְרָה שֵׁשֶׁת יָמִים, וְחוֹזֵר לְתַהוּ וְבָהוּ, וְצָרִיךְ ה' לְהַכְיִנוּ פְּעַם שְׁנִיָּה. וּבְאִמְצָעוֹת שַׁבַּת הָעוֹלָם עוֹמֵד" (ב, ג ד"ה אכ"ו).

הוי אומר - אילו לא השבת, לא היתה המשכיות לבריאה כולה. לולא שהיה הקב"ה שוכת ביום השביעי ומעניק לבריאה כולה את היום הקדוש והמקודש הזה, היה העולם כולו חסר יכולת להמשיך ולהתקיים.

עלינו לתת אפוא את הדעת לכך, להבין כי אכן - השבת איננה רק מנוחה ושביתה בתום מעשה הבריאה, כי אם תוקפה וקיומה.

מתיבתא אור החיים

בגמרא ש'נסתלקה רוח הקודש מישראל', הכוונה לנבואה שגם היא נקראת בשם 'רוח הקודש', אבל רוח הקודש במשמעותה הפשוטה לא בטלה גם אחר נביאים אחרונים. וכמו שמוכח במכילתא (בא מס' דפסחא פ"א) שאמרו שם על יהושע ועל אלישע ששרתה עליהם 'רוח הקודש', ובודאי שיהושע ואלישע היו נביאים. ובטעם הדבר שהנבואה נקראת לפעמים בשם 'רוח הקודש', כיון שצורת הנבואה היא על ידי שם 'רוח הקודש' קדשו על הנביא, וכמו שמצינו בלשון הפסוק (במדבר י"א כ"ט) 'מי יתן כל עם ה' נביאים כי יתן ה' רוחו עליהם', וכן מצינו (שמואל א' י"ו) 'וצלחה עליך רוח ה' והתנבית' וגו'. ועוד שגם 'רוח הקודש' במשמעותה הידועה, היא מדריגה לנבואה, כמו שכתב הרמב"ם

במורה נבוכים (ח"ב פמ"ד). והביאו שם שכן כתב בשערי קדושה (ח"ג שער 1) לבאר דברי חז"ל שכוונתם שפסקה נבואה אבל עדיין נשאר להם רוח הקודש. עוד כתבו לתורץ שמה שאמרו בגמרא 'נסתלקה' אין הכוונה שאין הדבר קיים כלל, אלא שאין הדבר מצוי, וכעין שכתבו התוספות (ב"מ כ"ט: ד"ה בזוכית, חולין פד: ד"ה בזוגיתא) לגבי זוכית לבנה שאמרו שם ש'בטלה' מיום שנחרב הבית, ופירשו בתוספות שלא בטלה לגמרי אלא שאינה מצויה ככתחילה.

שתורה מביאה לידי זהירות וכו' וחסידות מביאה לידי רוח הקודש, ומשמע שהוא דבר שישנו תמיד ולא רק בזמן הבית. ד. במסכת קידושין (ע"ב). מובא שם כמה דברי נביאות שאמר רבי ביום פטירתו, וכמו שכתב רש"י שם (ד"ה כי קא). ה. במסכת עירובין (ס"ד): אמרו שכיוון רבן גמליאל ברוח הקודש. ו. בתנא דבי אליהו (רבא פ"י) כתוב, מעיד אני עלי שמים וארץ, בין איש בין אשה בין גוי בין ישראל בין עבד בין שפחה, הכל לפי מעשיו, רוח הקודש שורה עליו. ז. במדרש רבה (במ"ד ט"ז) אמרו, שרבי מאיר צפה ברוח הקודש.

ומכח כל ההוכחות האלו הסיקו שבדאי ישנה דרגת רוח הקודש גם בזמן הזה. ומה שאמרו

כתב רבינו (בראשית א' 1): ויהי כי החל האדם פירוש נתחלל או נעשה חולין הובדל מהדרגת נביא, ובהמשך הזמן הנצנים נראו בארץ הם הצדיקים שהחזירו העטרה ליושנה, ומשחרב המעון נסתם חזון ונשארה בחינת רוח הקודש, וכנסתתמו עיני ישראל אין אתנו משיג ריח הקודש ואין צריך לומר רוח הקודש, וזו היא צרת בית ישראל שאין למעלה ממנה הצמאים להריח ריח אבינו שבשמים ותחי רוחינו. ע"כ.

מלשון רבינו 'ומשחרב המעון נסתם חזון, ונשארה בחינת רוח הקודש' מבואר שגם אחר חורבן בית המקדש נשארה בחינת רוח הקודש. ובדברי חיים (ש"ת, י"ד ח"ב סי' ק"ה) ובשו"ת בית שלמה (דרימר, או"ח סי' ק"ב) הביאו

שיש שהקשו ממה שאמרו חז"ל (יומא ט: סנהדרין י"א) משמתו נביאים האחרונים חגי זכריה ומלאכי, נסתלקה רוח הקודש מישראל. והאריכו שם להוכיח מכמה מקומות בדברי חז"ל שבדאי גם אחר חורבן הבית מצאנו רוח הקודש. א. אמרו חז"ל בבבא בתרא (י"ב.) שלא ניטלה נבואה מן החכמים. ב. אמרו חז"ל בגיטין (ו') על רבי אביתר שה' הסכים עמו, והיינו שגילו לו מן השמים סוד לכוין אמיתותם של דברים הסתומים, כמו שפירש רש"י (שם ד"ה דאסכים). ג. במסכת עבודה זרה (כ:) אמר רבי פנחס בן יאיר

מצא חיים

חידה שבועית בעיון דברי האור החיים

היכן מצאנו בדברי האור החיים בפרשתנו מקור לדברי האריז"ל, כי רושם המצוה שאדם עושה, ולחילופין רושמה של עבירה בה חטא, נותר חקוק במצחו? ומהיכן לומד זאת האור החיים?

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב לכתובת מייל: P0774702681@gmail.com או לפקס: 077-4702681 על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'זכרת בחיים'. 3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

מחברים להיום

לשמיעת שיטורים ודרשות

חייגו: 02-803-9999

